पौष्ण त्रि॰ पुषा देवताऽस्य तस्येदं वा अण् षणन्तत्वात् उपधालोपः । १पूषदेवताके चर्वादौ २रेवतीनक्षत्रे न॰ ३पूषसम्बन्धिनि त्रि॰ स्त्रियां ङीप् ।

पौष्प न॰ पुष्पेण निर्वृत्तः तस्येदं वा अण् । १पुष्पसाध्ये २मद्यभेदे स्त्री । ३कुसुमसम्बन्धिमात्रे त्रि॰ स्त्रियां ङीप् । ४पाटलिपुत्रनगर्य्यां स्त्री ङीप् शब्दरत्ना॰।

पौष्य पु॰करवीरपुराधिपे पूष्णः पुत्रे १नृपभेदे तत्कथा "पुष्णः पुत्रोऽभवत् पौष्यः सर्वशास्त्रार्थपारगः" कालिकापु॰ । उतङ्केनर्षिणा गुरुदक्षिणार्थं याचिते तस्मै कुण्डलदातरि २नृपभेदे भा॰आ॰६अ॰ । तदधिकृत्य कृतो ग्रन्थः अण् । भा॰ आ॰ पर्वान्तर्गते ३पर्वभेदे न॰ ।

प्याट् अव्य॰ प्याय–बा॰ डाटि । सम्बोधने अमरः ।

प्याय वृद्धौ भ्वा॰आ॰अक॰सेट् । प्यायते, अप्यायि–अप्यायिष्ट इदित् ओदिच्च पीनः ।

प्यायस्थूण पु॰ गोत्रप्रवरर्षिभेदे ।

प्युक्ष न॰ अपि–उक्ष–बा॰ नक अपेरल्लोपः । १स्नायुनि २अजगरसर्पे कर्मणि च कात्या॰श्रौ॰ १५।३।३१ कर्कः ।

प्युष उत्सर्गे चु॰उभ॰सक॰सेट् । प्योषयति ते । अपुप्युषत् त

प्युष विभागे दाहे च दि॰ पर॰ सक॰ सेट् । प्युष्यते इरित् अप्युषत् अप्यौषीत् पुष्योष । [अप्योषीत् पुष्योष ।

प्युस विभागे दिवा॰पर॰सक॰सेट् । प्युस्यते इरित् अप्युसत्

प्यै वृद्धौ भ्वा॰आ॰अक॰अनिट् । प्यायते अप्यास्त ।

प्र अव्य॰प्रथ–ड । १आरम्भे २गतौ ३उत्कर्षे ४प्राथम्ये ५सर्वतोभावे ६उत्पत्तौ, ७ख्यातौ ८व्यवहारे च पुरुषोत्तमः । अस्य क्रियायोगे उपसर्गत्वम् । गतित्वञ्च । अस्यार्थभेदोदाहरणानि गणरत्नटी॰ उक्तानि यथा

"प्र आदिकर्मदीर्घेशभृशसम्भवतृप्तिवियोगशुद्धिशक्तीच्छाशान्तिपूजाप्रदर्शनेषु" प्रयातः । प्रवालमूषिकः प्रभुर्देशस्य । प्रवदन्ति दायादाः । हिमवतो गङ्गा प्रभवति । प्रभुक्तमन्नम् । प्रोषितः । प्रसन्नं जलम् । प्रशक्तः । प्रार्थयते । प्रशान्तोऽग्निः । प्राञ्जलिः । प्रवालम् । प्रलोकयति" ।

प्रउग न॰ प्राग्युगम् पृषो॰ । १प्राग्वर्त्तिनि युगे ईषान्तरे कात्या॰ ७।९।५। कर्कः । तत्र चीयमानस्याग्नेः प्रउगचित्संज्ञा कात्या॰ १६।५।९। २शस्त्रविशेषे प्रउगमुक्थ्यमव्यथायै" यजु॰१५।११। "प्रउगं शंसति निष्केवल्यं शंसति" सा॰स॰भाष्यधृता श्रुतिः "प्रउगनिष्केवल्यशब्दौ शस्त्रविशेषनामनी" इत्युक्त्वा "अप्रगीतमन्त्रसाध्या स्तुतिः शस्त्रमिति भाष्ये शस्त्रशब्दार्थमाह भाष्यकृत् ।

प्रकङ्कत पु॰ १प्रकृष्टविषे २प्रकृष्टगमने सर्पभेदे ऋ॰ १।१९१।७।

प्रकट त्रि॰ प्र+कट–अच् । स्पष्टे ।

प्रकटित त्रि॰ प्र+कट–क्त । प्रकाशिते हेमच॰ ।

प्रकण्व पु॰ प्रकृष्टाः कण्वा यत्र । ऋषिभिन्नत्वात् न सुट् । देशभेदे सि॰कौ॰ । ऋषौतु सुट् प्रस्कण्व इत्येव ।

प्रकम्पन पु॰ प्र+कपि–णिच्–युच् । १वायौ "प्रकम्पनेनानुचक्रम्पिरे सुराः" माघः । २नरकभेदे च शब्दरत्ना॰ । ३प्रकम्पनकारके त्रि॰ ।

प्रकर पु॰ प्र+कॄ–भावे अप् । १समूहे २अतिक्षेपे च । कर्मणि अप् । ३प्रकीर्णे पुष्पादौ त्रि॰ । ४अगुरुचन्दने न॰ मेदि॰

प्रकरण न॰ प्र+कृ–ल्युट् । १प्रस्तावे २अभिनेयनायकादिके दृश्यकाव्यभेदे हेमच॰। ३ग्रन्थसन्धौ ४एकार्थप्रतिपादकग्रन्थांशे च त्रिका॰ । नाटकादिनी दश दृश्यकाव्यरूपकाणि विभज्य सा॰द॰ तल्लक्षणमुक्तं यथा

"भवेत् प्रकरणे वृत्तं लौकिकं कविकल्पितम् । शृङ्गारोऽङ्गी नायकस्तु विप्रोऽमात्योऽथ वा वणिक् । सापाय धर्मकामार्थपरो धीरप्रशान्तकः" । विप्रनायकं यथा मृच्छकटिकम् । अमात्यनायकं मालतीमाधवम् । वणिङ्नायकं पुष्पभूषितम् । "नायिका कुलजा क्वापि वेश्या क्वापि द्वयं क्वचित् । तेन भेदास्त्रयस्तस्य तत्र भेदस्तृतीयकः । कितवद्यूतकारादिविटचेटकसङ्कुलः" । कुलस्त्री पुष्पभूषिते । वेश्या तुरङ्गदत्ते द्वे अपि मृच्छकटिके । अस्य नाटकप्रकृतित्वात् शेषं नाटकवत्" । कर्त्तव्यस्य इतिकर्त्तव्यताकाङ्क्षस्य वचनं प्रकरणम् इति शबरभाष्योक्ते ५ऽर्थे च "श्रुतिलिङ्गवाक्यप्रकरणस्थानसमाख्यानां पारदौर्बल्यमर्थविप्रकर्षात्" जै॰ ३।३।१४५ । तत्र विनियोगसाधने तस्य श्रुतिलिङ्गवाक्यबाध्यत्वं स्थानसमाख्यायोर्बाधकत्वञ्च स्थितम्" । "श्रुतिर्द्वितीया क्षमता च लिङ्गं वाक्यं पदान्येव तु संहतानि । सा प्रक्रिया या कथमित्यपेक्षा स्थानं क्रमो योगबलं समाख्या" पार्थसारथिमिश्रः । शास्त्रसिद्धान्तप्रतिपादके ६ग्रन्थभेदे "अस्य च च वेदान्तप्रकरणत्वात्" वेदान्तसा॰ ।

प्रकरणसम पु॰गौतमोक्ते सत्पक्षापरपर्य्याये १हेत्वाभासभेदे "यस्मात् प्रकरणचिन्ता स निर्णयार्थमपदिष्टः प्रकरणसमः" गौ॰सू॰। "क्रमप्राप्तं प्रकरसमं लक्षयति । स हेतुः स्वसाध्यस्य परसाध्याभावस्य वा निर्णयार्थमपदिष्टः प्रयुक्तः प्रकरणसम उच्यते स क इत्याकाङ्क्षायामाह यस्मात् प्रकरणचिन्तेति करणं "पक्षप्रतिपक्षाविति" भाष्यं